

Civiel- en strafrechtelijk geplaatste meisjes in justitiële jeugdinrichtingen; psychiatrische stoornissen, traumatisering en psychosociale problemen

S.M.J.J. HAMERLYNCK, L.M.C. JANSEN, TH.A.H. DORELEIJERS,
R.R.J.M. VERMEIREN, P.T. COHEN-KETTENIS

ACHTERGROND Vanaf 2008 mogen jongeren met een civielrechtelijke maatregel en met een strafrechtelijke achtergrond niet meer bij elkaar geplaatst worden in justitiële jeugdinrichtingen (JJI's). De reden hiervoor is dat daar een passend behandelaanbod zou ontbreken voor de civielrechtelijke groep en dat er een negatieve invloed zou uitgaan van de strafrechtelijke groep. Er is vooral onder meisjes evenwel nooit onderzocht of de problematiek en behandelindicaties in deze groepen vóór of tegen samen plaatsen pleiten.

DOEL Onderzoeken van eventuele verschillen in delictgeschiedenis, sociodemografische kenmerken, hulpverleningsgeschiedenis, psychiatrische stoornissen en traumatisering tussen beide groepen meisjes.

METHODE Een representatieve groep van 211 minderjarige meisjes in drie JJI's werd onderzocht met gestandaardiseerde instrumenten.

RESULTATEN Van de meisjes was 82% civielrechtelijk geplaatst en 18% strafrechtelijk. Beide groepen bleken sterk op elkaar te lijken. De strafrechtelijke groep had vaker een gewelddadige delictgeschiedenis en een niet-Nederlandse achtergrond, terwijl in de civielrechtelijke groep eerdere residentiële plaatsingen, een oppositioneel-opstandige gedragsstoornis, suïcidaliteit en automutilatie vaker voorkwamen.

CONCLUSIE Civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste meisjes verschillen op kenmerken zoals delictgeschiedenis, terwijl op het vlak van gedragsproblematiek en psychiatrische stoornissen opvallende overeenkomsten worden gevonden. Een indeling in groepen zou eerder gebaseerd moeten worden op het vóórkomen van bepaalde problematiek dan op een indeling naar justitiële maatregel.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 51(2009)2, 87-96]

TREFWOORDEN gesloten plaatsing, justitiële jeugdinrichting, meisjes, psychiatrische stoornissen

Jongeren die een gevaar kunnen opleveren voor zichzelf of hun omgeving en acute residentiële opvang nodig hebben, worden sinds de bezuini-

gingen in de jeugdhulpverlening eind jaren tachtig geregeld met een civielrechtelijke maatregel in een justitiële jeugdinrichting (JJI) opgenomen.

Dit betreft meestal een (voorlopige) ondertoezichtstelling ((v)OTS), soms een voogdijmaatregel. In 53% gaat het om meisjes, in 47% om jongens (www.cbs.nl). In deze JJI's worden ook jongeren op strafrechtelijke titel geplaatst. Het gaat daarbij om een jeugddetentie straf, een maatregel Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ) of om preventieve hechtenis of vreemdelingenbewaring. In dergelijke strafrechtelijke gevallen gaat het juist veel vaker om jongens (93%) dan om meisjes (7%). In 2006 bedroeg de totale justitiële capaciteit van gesloten plaatsen voor jongeren 2674: 27% voor meisjes en 73% voor jongens. Het aandeel van meisjes in JJI's is de laatste jaren fors gegroeid en bedroeg in 2006 22% in de opvanginrichtingen en 30% in de behandelinrichtingen (www.cbs.nl).

In 2006 ontspon zich een maatschappelijke discussie rond het samen plaatsen van civielrechtelijke en strafrechtelijke groepen. Civielrechtelijk geplaatste jongeren zouden niet of minder crimineel zijn, de justitiële bejegening (onder meer lichamelijke visitatie bij binnenkomst en soms vele uren 'op cel' moeten doorbrengen) zou ongepast zijn voor deze jongeren, en de JJI's zouden onvoldoende gepaste behandeling bieden aan de groep met een civielrechtelijke maatregel. Tevens werd aangenomen dat de strafrechtelijk geplaatste jongeren een fnuikende invloed zouden hebben op de civielrechtelijk geplaatsten (Staatscourant, 2006).

Na een debat in de Tweede Kamer is door het kabinet besloten om met ingang van 2008 de groepen met een civiele en met een strafrechtelijke maatregel van elkaar te scheiden. De verantwoordelijkheid voor de opvang en de behandeling van jongeren met een civielrechtelijke maatregel wordt door het ministerie van Justitie aan het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) overgedragen; een proces dat in 2010 afgerond moet zijn, wanneer de volledige capaciteit 'gesloten jeugdzorg' bij VWS gerealiseerd zal zijn (Staatscourant, 2006).

Opmerkelijk in dit hele proces is dat het beleid niet gebaseerd was op prevalentiecijfers over aard en ernst van de gedragsproblematiek. In

Nederland is nauwelijks systematisch onderzoek gedaan naar de specifieke kenmerken van de civielen en de strafrechtelijke groepen. Empirisch onderzochte zorginhoudelijke argumenten hebben derhalve niet meegewogen in de beleidsbeslissing beide groepen apart te plaatsen.

Beschikbare gegevens in Nederland Het onderzoek waarover in dit artikel gerapporteerd wordt, beperkt zich tot JJI-meisjes. Over dergelijke meisjes is immers nauwelijks gepubliceerd in ons land, bij jongens is dit wel het geval, alhoewel ook alleen maar bij strafrechtelijk veroordeelde jongens (Van Dam 2005; Vreugdenhil 2003). Onderzoek in Nederland betreft dossiers van meisjes opgenomen in verschillende justitiële behandelinrichtingen (Boendermaker 1995; Lenssen e.a. 1999; De Vries-Bouw e.a. 2004). Daar dossiers niet systematisch waren opgemaakt en dus vaak incompleet waren, kan de betrouwbaarheid van de bevindingen uit dit onderzoek ter discussie worden gesteld (De Vries-Bouw e.a. 2004). Over criminaliteitspatronen van strafrechtelijk minderjarige meisjes is tien jaar geleden een criminologisch rapport geschreven (Mertens e.a. 1998), dat een toename van vooral geweldsdelicten gepleegd door meisjes liet zien. Een recenter (niet meer te bestellen) rapport gebaseerd op gegevens van een herkenningssysteem (HKS) laat zien dat civiel- en strafrechtelijke groepen verschillen in leeftijd en delictgeschiedenis: de civielrechtelijke groep is gemiddeld jonger en kent een minder ernstige delictgeschiedenis dan de strafrechtelijke groep (Rietveld e.a. 2000).

Beschikbare internationale gegevens Internationaal onderzoek laat zien dat bij gedetineerde meisjes een hoge mate van psychiatrische stoornissen en traumatisering voorkomt. Bij 13-34% werd een aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit (ADHD) gevonden, bij 17-25% een oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (ODD), bij 17-91% een gedragsstoornis (CD), bij 47-85% middelenmisbruik (drugs of alcohol), bij 28-55% een depressie en bij 37-65% een posttraumatische

stressstoornis (PTSS) (Cauffman e.a. 1998; Dixon e.a. 2004; Kataoka e.a. 2001; Lederman e.a. 2004; McCabe e.a. 2002; Teplin e.a. 2002; Ulzen & Hamilton 1998). In sommige onderzoeken werd specifiek gekeken naar traumatisering: 70-84% van de onderzochte meisjes bleek één of meer trauma's meegemaakt te hebben (Cauffman e.a. 1998; Lederman e.a. 2004). Naast psychiatrische stoornissen en traumatisering bleken ook andere kenmerken, zoals een lage sociaaleconomische status (SES) en een niet-autochtone afkomst, vaak voor te komen bij gedetineerde meisjes.

De hier aangehaalde internationale onderzoeken betroffen alleen strafrechtelijk veroordeelde meisjes. Nederlandse civielrechtelijke meisjes vallen niet in deze categorie, alhoewel een deel van hen in landen zoals de VS en Australië (waar het meeste onderzoek werd uitgevoerd) een strafrechtelijke veroordeling zou krijgen. Zo leiden middelenmisbruik en prostitutie in ons land tot een civiele maatregel, maar in de VS eerder tot een strafrechtelijke interventie.

Doel van ons onderzoek Doel van het onderhavige onderzoek was de kenmerken van meisjes in JJI's te beschrijven en een vergelijking te trekken tussen de meisjes die met een civielrechtelijke en met een strafrechtelijke maatregel geplaatst waren wat betreft hun delictgeschiedenis, sociodemografische kenmerken, hulpverleningsgeschiedenis, psychiatrische stoornissen en traumatisering. Onderzoek naar deze kenmerken en mogelijke verschillen tussen beide groepen is van belang voor het vaststellen van de behandel noodzaak en de geschikteste behandelsetting voor deze meisjes. Met dergelijke gegevens kan dan landelijk een rationeel beleid uitgezet worden om tot optimale interventieresultaten te komen met behoud van een zo groot mogelijke veiligheid voor de maatschappij.

METHODE

Onderzoeksgroep

Ten tijde van het onderzoek namen zeven gesloten justitiële jeugdinrichtingen (JJI's) meisjes gesloten op, waarvan er drie (Jongerenhuis Harreveld in Almelo en Harreveld, RIJ De Doggershoek in Den Helder en RIJ De Heuvelrug in Zeist) participeerden in het onderzoek. De onderzoeksgroep betrof meisjes die in de periode tussen september 2002 en april 2004 nieuw waren opgenomen in één van de drie deelnemende JJI's. Omdat de plaatsing van meisjes ten tijde van dit onderzoek tamelijk willekeurig gebeurde (meisjes werden geplaatst waar op die dag plaats was), en omdat deze drie instellingen de meerderheid (57%) van de beschikbare plaatsen voor meisjes verzorgden, kunnen wij aannemen dat de onderzoeksgroep representatief was voor de gehele populatie gesloten geplaatste meisjes in Nederland in die periode.

In totaal werden 256 meisjes benaderd voor deelname aan dit onderzoek, 19 (7,4%) weigerden, terwijl 8 (3,1%) de Nederlandse taal onvoldoende machtig waren. Van de overige 229 meisjes konden er 11 wegens onvoorziene vroegtijdige overplaatsing of vrijlating niet volledig onderzocht worden. Van 7 meisjes was de verblijfstitel onbekend, waardoor de uiteindelijke onderzoeksgroep 211 meisjes telde. De gemiddelde leeftijd van de groep was 15,5 (SD 1,4) jaar.

Procedure

Het onderzoek werd goedgekeurd door het ministerie van Justitie, onder strikte voorwaarden over vertrouwelijkheid van gegevens en verkrijgen van vrijwillige toestemming (*informed consent*) door de deelnemers. De meisjes werden kort na de opname (binnen een week) individueel benaderd door de onderzoeker, waarbij het doel van het onderzoek werd uitgelegd. Benadrukt werd dat deelname vrijwillig was, dat de beslissing om al dan niet deel te nemen geen invloed zou hebben

op het verdere verloop van hun verblijf en dat een vertrouwelijke omgang met de gegevens gegarandeerd werd. Voor de start van het onderzoek werd alle deelnemende meisjes gevraagd een geschreven informed-consentformulier te ondertekenen. De ouders of verzorgers werden geïnformeerd via een brief en kregen de mogelijkheid om bezwaar te maken tegen deelname van het meisje aan het onderzoek. Dit gebeurde slechts één keer. De toestemmingsprocedure vond ten minste een week voor het onderzoek plaats. De vragenlijsten en de interviews werden in een vaste volgorde voorgelegd. Eerst werd het meisje gevraagd om zelfrapportagevragenlijsten in te vullen, wat gebeurde in groepjes van drie. Vervolgens vond het individuele interview plaats, bij voorkeur op dezelfde dag. Bij het invullen van de zelfrapportagevragenlijsten was steeds een onderzoeker aanwezig en beschikbaar voor vragen.

Instrumenten

Delictgeschiedenis, sociodemografische kenmerken en hulpverleningsgeschiedenis De delictgeschiedenis, sociodemografische kenmerken (beroep en opleidingsniveau van de ouders, leeftijd en etniciteit), en de voorgeschiedenis (eerdere JJI-plaatsingen, residentiële plaatsingen, pleegzorg, en ambulante hulp), werden uit het dossier verzameld met behulp van een checklist.

Psychiatrische stoornissen De Kiddie-SADS Present and Lifetime version (Kaufman e.a. 1996) is een semigestructureerd betrouwbaar en valide interview waarmee psychiatrische stoornissen volgens de DSM-IV kunnen worden geclassificeerd (Ambrosini 2000; American Psychiatric Association 1994). In dit onderzoek is de Nederlandse versie van de volgende onderdelen gebruikt: ADHD, ODD, CD, drugsmisbruik en -afhankelijkheid, alcoholmisbruik en -afhankelijkheid, suïcidaliteit en automutilatie.

Depressieve symptomen werden gemeten met de Nederlandse versie van de Beck Depression Inventory (Beck e.a. 1988), een valide en betrouwbare

zelfrapportagevragenlijst met 21 items, rapporterend over de laatste week (Ambrosini e.a. 1991; Schotte e.a. 1997). Een totale score van < 10 betekent geen of minimale depressie; 10-18: lichte tot matige depressie; 19-29: matige tot ernstige depressie; en 30-63: ernstige depressie. Een waarde van 19 of hoger wordt beschouwd als een indicatie voor klinische depressie.

Symptomen van PTSS werden gemeten met de Nederlandse versie van de Child Post-Traumatic Stress Disorder-Reaction Index (Frederick e.a. 1992), een valide en betrouwbare zelfrapportagevragenlijst met 20 items, rapporterend over de afgelopen 30 dagen (Pynoos e.a. 1987; Pynoos e.a. 1993). Een totale score van 12-24 geeft een licht niveau van PTSS; 25-39: een matig niveau; 40-59: een ernstig niveau en 60 of hoger: een zeer ernstig niveau. Een score van 40 of hoger wordt beschouwd als een indicatie voor klinische posttraumatische stressstoornis.

De Dissociation Questionnaire (Vanderlinden e.a. 1993) is een valide vragenlijst die dissociatieve symptomen meet. Er zijn 63 stellingen waarvan op een schaal van 1-5 ('niet'-'ernstig') kan worden aangegeven in hoeverre deze stelling van toepassing is. Een score vanaf 2,5 wordt beschouwd als een indicatie voor een diagnose van dissociatie.

Traumatisering Voor het nagaan van een voorgeschiedenis van traumatische gebeurtenissen werd de Nederlandse versie van de Traumatic Events Screening Inventory gebruikt (Ribbe 1996). Deze vragenlijst bestaat uit 11 vragen naar traumatische gebeurtenissen, die de ondervraagde zowel als slachtoffer of als getuige meegemaakt kan hebben en waar zij last van gehad heeft (bijvoorbeeld geweld in het gezin of ongewenste seksuele benadering).

Statistische analyse

Wij verwerkten en analyseerden de data met het Statistical Package for the Social Sciences (SPSS, versie 13.0). Beschrijvende statistiek werd uitgevoerd om prevalenties te bepalen van delictge-

schiedenis, sociodemografische kenmerken, hulpverleningsgeschiedenis, externaliserende en internaliserende psychiatrische stoornissen, en traumata. Vervolgens werd met χ^2 -toetsen voor categoriale/dichotome variabelen nagegaan of de civielrechtelijke en de strafrechtelijke meisjes verschilden wat betreft deze kenmerken. P-waarden $< 0,05$ (tweezijdig) werden beschouwd als significant.

RESULTATEN

Justitiële maatregel en delictgeschiedenis

Van de onderzochte meisjes waren 173 meisjes (82%) geplaatst met een civielrechtelijke maatregel, van wie 147 (69,7%) met een OTS, 20 (9,5%) met een VOTS, en 6 (2,8%) met een voogdijmaatregel. De strafrechtelijke groep telde 38 meisjes (18%), van wie 30 (14,2%) met een detentiestraf waren geplaatst; 4 (1,9%) meisjes waren in preventieve hechtenis genomen, 3 (1,4%) waren geplaatst met een PIJ-maatregel, en 1 (0,5%) in het kader van vreemdelingenbewaring. In de dossiers van strafrechtelijk geplaatste meisjes kwamen doodslag of moord, mishandeling en diefstal significant vaker voor dan bij civielrechtelijk geplaatste meisjes. Prostitutie, wegloupedrag of softdrugsgebruik

kwamen vaker voor in de dossiers van civielrechtelijk geplaatste meisjes (tabel 1).

Sociodemografische kenmerken en hulpverleningsgeschiedenis

Er werden geen verschillen gevonden tussen beide groepen in beroep en opleidingsniveau van de ouders, eerdere plaatsing(en) in een JJI, voorgeschiedenis van ambulante hulp en in leeftijd. Er was wel een verschil in etniciteit: een niet-Nederlandse achtergrond kwam vaker voor in de strafrechtelijke groep. In de dossiers van civielrechtelijk geplaatste meisjes kwam een voorgeschiedenis van residentiële plaatsing(en) significant vaker voor (zie tabel 2).

Psychiatrische stoornissen en traumatisering

In de hele groep werden hoge prevalenties van zowel externaliserende en internaliserende psychiatrische stoornissen als traumatisering gevonden. Prevalenties van ADHD en CD verschilden niet tussen de groepen. Wanneer alleen de agressieve items van de sectie CD werden vergeleken tussen beide groepen leverde dit ook geen verschil op. Evenmin waren er verschillen in drugsmisbruik en -afhankelijkheid, of alcoholmisbruik

TABEL 1 Vergelijking delict of probleemgedrag in dossier van civiel- en strafrechtelijk geplaatste meisjes

Delict of gedrag	Totaal n (%)	Civiel n (%)	Straf n (%)	χ^2	p (df)
Openbare orde en gezag	2 (1)	2 (1,2)	0	0,421	0,517 (1, 201)
Doodslag of moord	6 (3)	0	6 (17,1)	29,677	$< 0,001$ (1, 202)
Mishandeling	25 (12,3)	14 (8,3)	11 (31,4)	14,307	$< 0,001$ (1, 202)
Bedreiging met geweld	36 (17,7)	26 (15,5)	10 (28,6)	3,405	0,065 (1, 202)
Brandstichting	2 (1)	2 (1,2)	0	0,409	0,523 (1, 201)
Vernieling of beschadiging	9 (4,5)	9 (5,4)	0	1,906	0,167 (1, 201)
Verkrachting	1 (0,5)	1 (0,6)	0	0,209	0,647 (1, 202)
Aanranding	1 (0,5)	1 (0,6)	0	0,209	0,647 (1, 202)
Diefstal	80 (39,4)	60 (35,7)	20 (57,1)	5,570	0,018 (1, 202)
Harddrugsgebruik	44 (21,7)	39 (23,2)	5 (14,3)	1,360	0,244 (1, 202)
Softdrugsgebruik	54 (26,7)	52 (31,1)	2 (5,7)	9,549	0,002 (1, 201)
Zwerven	21 (10,3)	19 (11,3)	2 (5,7)	0,978	0,323 (1, 202)
Prostitutie	37 (18,2)	36 (21,4)	1 (2,9)	6,703	0,010 (1, 202)
Weglopen	99 (48,8)	93 (55,4)	6 (17,1)	16,930	0,000 (1, 201)

TABEL 2 Vergelijking sociodemografische kenmerken en hulpverleningsgeschiedenis voor civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste meisjes

	Totaal n (%)	Civiel n (%)	Straf n (%)	χ^2	p (df)
Vader werkt	119 (56,4)	97 (56,1)	22 (57,9)	0,042	0,837 (1, 210)
Vader hoger onderwijs	84 (39,8)	69 (39,9)	15 (39,5)	0,002	0,963 (1, 210)
Moeder werkt	90 (42,7)	76 (43,9)	14 (36,8)	0,640	0,424 (1, 210)
Moeder hoger onderwijs	108 (51,2)	88 (50,9)	20 (52,6)	0,039	0,844 (1, 210)
Etniciteit niet NL	88 (42,1)	67 (39,0)	21 (56,8)	3,959	0,047 (1, 208)
Eerder in JJI	68 (34,5)	56 (35)	12 (32,4)	0,088	0,767 (1, 196)
Residentieel in de VG	142 (73,2)	129 (82,2)	13 (35,1)	33,757	0,000 (1, 193)
Pleegzorg in de VG	35 (17,9)	32 (20,1)	3 (8,1)	2,955	0,086 (1, 195)
Ambulante hulp in de VG	144 (75)	119 (75,3)	25 (73,5)	0,048	0,827 (1, 191)
Leeftijd >16	117 (56,3)	95 (55,2)	22 (61,1)	0,418	0,518 (1, 207)

VG = verstandelijk gehandicaptenzorg.

en -afhankelijkheid. Er werden geen verschillen gevonden tussen beide groepen in depressieve symptomen, PTSS-symptomen en dissociatieve symptomen. Alleen ODD bleek vaker voor te komen in de civielrechtelijke groep en suïcidaliteit en automutilatie kwamen vaker voor in de civielrechtelijke groep (tabel 3 en 4).

Het aantal meegemaakte traumatische gebeurtenissen verschilde niet tussen de groepen: civielrechtelijk gemiddeld 4,91 (SD 2,8); strafrechtelijk gemiddeld 4,86 (SD 2,5).

DISCUSSIE

In drie justitiële jeugdinrichtingen werden bij 211 meisjes delictgeschiedenis, sociodemografische kenmerken, hulpverleningsgeschiedenis, psychiatrische stoornissen en traumatisering onderzocht en werden verschillen hierin tussen

civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste meisjes nagegaan. Beide groepen bleken sterk op elkaar te lijken en lieten hoge prevalenties van psychiatrische stoornissen en traumatisering zien. Alleen strafrechtelijk geplaatste meisjes hadden vaker geweldsdelicten en diefstal gepleegd, terwijl civielrechtelijk geplaatste meisjes zich vaker kenmerkten door prostitutie, weglopen en softdrugsgebruik. Ook hadden strafrechtelijk geplaatste meisjes vaker een niet-Nederlandse achtergrond, terwijl bij civielrechtelijk geplaatste meisjes vaker eerdere residentiële plaatsingen, ODD, automutilatie, en suïcidaliteit voorkwamen.

Zoals te verwachten was, kwamen bij meisjes met een strafrechtelijke maatregel vaker zwaardere geweldsdelicten voor zoals doodslag, moord en mishandeling. Het is dus een gewelddadiger groep dan de civielrechtelijke groep. Overigens was het aantal civielrechtelijke meisjes bij wie in

TABEL 3 Vergelijking externaliserende psychiatrische stoornissen voor civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste meisjes

	Totaal n (%)	Civiel n (%)	Straf n (%)	χ^2	p (df)
ADHD	44 (21,0)	36 (20,9)	8 (21,1)	0,000	0,987 (1, 209)
ODD	82 (39,0)	73 (42,4)	9 (23,7)	4,601	0,032 (1, 209)
Gedragsstoornis	118 (56,2)	98 (57)	20 (52,6)	0,239	0,625 (1, 209)
Drugsmisbruik*	107 (51,2)	91 (52,9)	16 (43,2)	1,138	0,286 (1, 208)
Drugsafhankelijkheid*	62 (29,7)	54 (31,4)	8 (21,6)	1,394	0,238 (1, 208)
Alcoholmisbruik*	40 (19,1)	33 (19,2)	7 (18,9)	0,001	0,970 (1, 208)
Alcoholafhankelijkheid*	13 (6,2)	11 (6,4)	2 (5,4)	0,051	0,821 (1, 208)

*Diagnoses alcohol- en drugsmisbruik en -afhankelijkheid over de ernstigste periode, K-SADS (Kaufman e.a. 1996).

ODD = oppositioneel-opstandige gedragsstoornis; ADHD = aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit.

TABEL 4 *Vergelijking internaliserende psychiatrische stoornissen voor civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste meisjes*

	Totaal n (%)	Civiel n (%)	Straf n (%)	χ^2	p (df)
Depressie	67 (33,2)	52 (31,5)	15 (40,5)	1,111	0,292 (1, 201)
PTSS	44 (21,5)	37 (22)	7 (18,9)	1,173	0,677 (1, 204)
Dissociatie	14 (7,0)	12 (7,4)	2 (5,4)	0,185	0,667 (1, 197)
Suïcidaliteit*	99 (47,1)	87 (50,6)	12 (31,6)	4,510	0,034 (1, 209)
Automutilatie	71 (33,8)	65 (37,3)	7 (18,5)	6,712	0,035 (2, 209)

*Suïcidaliteit gedefinieerd als meer dan 1 suïcidaal symptoom op de K-SADS (Kaufman e.a. 1996).

PTSS = posttraumatische stressstoornis.

de dossiers mishandeling of bedreiging met geweld werd genoemd in absolute getallen aanzienlijk groter dan in de strafrechtelijk gewelddadige groep. Alleen (poging tot) moord kwam uitsluitend in de strafrechtelijke groep voor, andere agressieve delicten in beide groepen. Prostitutie, weglopen en softdrugsgebruik kwamen dan weer vaker voor bij de civielrechtelijk geplaatste meisjes. Dit is niet verwonderlijk daar een civielrechtelijke maatregel vaak om deze redenen wordt opgelegd. Immers, de maatregel heeft als doel het meisje te beschermen en dit soort probleemgedrag verder te voorkomen. De gevonden verschillen tussen beide groepen in delictgeschiedenis en probleemgedrag bevestigen de bevindingen van een minder ernstige delictgeschiedenis bij civielrechtelijk geplaatste jeugdigen (Rietveld e.a. 2000). Deze verschillen dienen echter met voorzichtigheid beoordeeld te worden aangezien de dossierinformatie vaak onvolledig en niet gestandaardiseerd was.

Afkomst Wat de sociodemografische kenmerken betreft, is het opmerkelijk dat meisjes met een strafrechtelijke maatregel vaker van niet-Nederlandse afkomst waren. Eerder werd ook bij jongens in JJI's een verschil in strafrechtelijke titel (detentiestraf versus een Plaatsing in een Jeugdinstelling) gerapporteerd tussen jongens met een Nederlandse en een niet-Nederlandse achtergrond (Vreugdenhil 2003). Een mogelijke verklaring is dat meisjes met een niet-Nederlandse afkomst – net als wellicht de strafrechtelijke groep jongens met een niet-Nederlandse afkomst – onvoldoende toegang tot de

hulpverlening hebben in een eerder stadium van de problematiek, waardoor deze vaker escaleert in delictgedrag en niet herkend wordt in het traject voorafgaand aan veroordeling; zij zouden dan pas in een justitieel kader de zorg krijgen die ze nodig hebben (Garland e.a. 2005).

Voorgeschiedenis Een voorgeschiedenis van residentiële plaatsingen kwam vaker voor in de civielrechtelijke groep. Wegens probleemgedrag of een disfunctionele familiale achtergrond werden deze meisjes frequent al vroeg uit huis geplaatst, en werden zij niet zelden vanuit een eerdere tehuissituatie opgenomen in een JJI (Lenssen e.a. 1999). Een vergelijkbare achtergrond van disfunctioneren is echter ook te verwachten voor de strafrechtelijke groep (Dixon e.a. 2004; Lederman e.a. 2004; Lenssen e.a. 1999), dus dit verklaart het gevonden verschil niet. Het zou kunnen dat de dossierinformatie over de hulpverleningsgeschiedenis vaak incompleet is (Lenssen e.a. 1999), of dat er bij de strafrechtelijke groep gewoon minder snel is ingegrepen met een uithuisplaatsing, wat tot verergering van de situatie kan hebben geleid.

Externaliserende stoornissen Wat externaliserende psychiatrische stoornissen betreft, is het opmerkelijk dat er geen verschil was in ADHD en CD tussen de groepen. Zelfs wanneer de agressieve items van CD vergeleken werden, bleken er geen verschillen tussen beide groepen. Civielrechtelijk geplaatste meisjes zijn volgens zelfrapportage dus kennelijk niet minder agressief, hoewel de dossierinformatie over de delict-

geschiedenis een ander beeld geeft. Bij meisjes met een civielrechtelijke maatregel kwam ODD wel vaker voor. Dit oppositionele gedrag heeft mogelijk bijgedragen aan de noodzaak tot uithuisplaatsing. In tegenstelling tot de meeste strafrechtelijke zaken, speelt bij de civielrechtelijke zaken de gezinsvoogd een belangrijke rol bij de besluitvorming. Op basis van zelfrapportage verschilden beide groepen ook niet in drugs- of alcoholmisbruik of -afhankelijkheid, hoewel de dossiers van civielrechtelijke meisjes wel vaker softdrugsgebruik vermeldden. Een alternatieve verklaring voor dit verschil kan zijn dat meisjes met een civiele maatregel eerlijker antwoorden dan meisjes met een strafrechtelijke maatregel.

Internaliserende stoornissen Op het gebied van internaliserende psychiatrische stoornissen en traumatisering werden er geen verschillen tussen de groepen gevonden, behalve in automutilatie en suïcidaliteit: deze kwamen vaker voor in de civielrechtelijke groep. Deze gedragingen zouden ertoe bijgedragen kunnen hebben dat de situatie thuis niet meer houdbaar was en een civiele maatregel noodzakelijk werd geacht. Het is denkbaar dat in de civielrechtelijke groep de negatieve voorgeschiedenis sneller leidde tot zelfdestructie in plaats van tot destructie die tegen anderen was gericht.

De hoge prevalenties van psychiatrische stoornissen en traumatisering en de geringe verschillen hierin tussen beide groepen vormen een belangrijk argument om voor beide groepen een gerichte behandeling te indiceren. Het argument dat de civielrechtelijke groep, in tegenstelling tot de strafrechtelijke groep, onder de verantwoordelijkheid van VWS moet vallen wegens een grotere behandelbehoefte, doet de strafrechtelijke meisjes ons inziens tekort.

Beperkingen Een aantal beperkingen van dit onderzoek moet worden genoemd. Ten eerste was de strafrechtelijke groep relatief klein. Ten tweede zijn de resultaten alleen gebaseerd op dossierinformatie en zelfrapportage. Als gevolg van

de complexiteit van de problematiek en het feit dat meisjes vaak ver van huis geplaatst werden, was het niet mogelijk binnen de kaders van dit onderzoek ook alle ouders te interviewen. Hoewel betrouwbare instrumenten zijn gebruikt, bestaat de mogelijkheid dat meisjes in verschillende groepen sociaal wenselijk geantwoord hebben. Ten slotte is belangrijk te melden dat dit transversale onderzoek geen uitspraak mogelijk maakt over eventuele causale relaties. Deze kunnen alleen in – toekomstig – longitudinaal onderzoek worden onderzocht.

CONCLUSIE

Wij concluderen dat strafrechtelijk en civielrechtelijk geplaatste meisjes in gesloten JJI's weliswaar verschillen laten zien, maar ook veel overeenkomsten in psychiatrische stoornissen en traumatisering waarvoor een intensieve psychiatrische behandeling geïndiceerd is. Alle meisjes met een justitiële maatregel, ongeacht of zij civiel- of strafrechtelijk geplaatst zijn, hebben dus een intensieve behandeling nodig geïndiceerd met behulp van gedegen diagnostiek.

Wanneer men niet alleen justitiële, maar ook zorginhoudelijke argumenten zou meewegen, zou men landelijk mogelijk tot een andere verdeling van groepen tussen Justitie en VWS komen dan de politiek thans voorstaat. Een dergelijke verdeling zou men beter kunnen baseren op de mate waarin een bepaalde problematiek voorkomt, bijvoorbeeld gewelddadigheid of traumatisering. Dit zou gerichte interventies – en na de opname ook specifieke nazorg – mogelijk maken, waarbij een indeling naar maatregel minder leidend zou moeten zijn dan nu het geval is.

Dit onderzoek werd financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van Justitie (departementen WODC en DJI), en was mogelijk door de medewerking van Jongerenhuis Harreveld, RIJ De Doggershoek en RIJ De Heuvelrug.

LITERATUUR

- Ambrosini, P.J., Metz, C., Bianchi M.D., e.a. (1991). Concurrent validity and psychometric properties of the Beck Depression Inventory in outpatient adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30, 51-57.
- Ambrosini, P.J. (2000). Historical development and present status of the Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School-Age Children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39, 49-58.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4de druk). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Beck, A.T., Steer, R.A., & Garbin, M.G. (1988). Psychometric properties of the Beck Depression Inventory: twenty-five years of evaluation. *Clinical Psychology Review*, 8, 77-100.
- Boendermaker, L. (1995). *Jongeren in Justitiële behandelinrichtingen*. Den Haag: WODC.
- Cauffman, E., Feldman, S.S., Waterman, J., e.a. (1998). Post-traumatic stress disorder among female juvenile offenders. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 37, 1209-1216.
- Dam, C., van (2005). *Juvenile criminal recidivism. Relations with personality and post release environmental risk and protective factors* (proefschrift). Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Dixon, A., Howie, P., & Starling, J. (2004). Psychopathology in female juvenile offenders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45, 1150-1158.
- CBS (2006). Criminaliteit en Rechtshandhaving 2006, 198, 503 via <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/5A5D5BEF-8B49-4D20-86B2-25B25766920E/0/2006criminaliteitenrechtshandhaving.pub.pdf>
- Frederick, C.J., Pynoos, R., & Nader, K. (1992). *Child post-traumatic stress disorder-reaction index (CPTSD-RI)*. Los Angeles: UCLA.
- Garland, A.F., Lau, A.S., Yeh, M., e.a. (2005). Racial and ethnic differences in utilization of mental health services among high-risk youths. *The American Journal of Psychiatry*, 162, 1336-1343.
- Kataoka, S.H., Zima, B.T., & Dupre, D.A. (2001). Mental health problems and service use among female juvenile offenders: their relationship to criminal history. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40, 549-555.
- Kaufman, J., Birmaher, B., Brent, D., e.a. (1996). *The Schedule for Affective Disorders and Schizophrenia for School-Age Children-Present and Lifetime Version (version 1.0)*. Pittsburgh, PA: Dept. of Psychiatry, University of Pittsburgh School of Medicine.
- Lederman, C.S., Dakof, G.A., Larrea, M.A., e.a. (2004). Characteristics of adolescent females in juvenile detention. *International Journal of Law and Psychiatry*, 27, 321-337.
- Lenzen, S.A.M., Doreleijers, Th.A.H., Dijk, M.E., e.a. (1999). Meisjes in een justitiële opvanginrichting nader bekeken. *DD* 29, 503-522.
- McCabe, K.M., Lansing, A.E., Garland, A., e.a. (2002). Gender differences in psychopathology, functional impairment, and familial risk factors among adjudicated delinquents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 41, 860-867.
- Mertens, N.M., Grapendaal, M., & Docter-Schamhardt, B.J.W. (1998). *Meisjescriminaliteit in Nederland*. Den Haag: WODC.
- Pynoos, R.S., Frederick, C., Nader, K., e.a. (1987). Life threat and post-traumatic stress in school-age children. *Archives of General Psychiatry* 44, 12, 1057-1063.
- Pynoos, R.S., Goenjian, A., Tashjian, M., e.a. (1993). Post-traumatic stress reaction in children after the 1988 Armenian earthquake. *The British Journal of Psychiatry*, 163, 239-247.
- Ribbe, D. (1996). Psychometric review of Traumatic Event Screening Instrument for Children (TESI-C). In B. H. Stamm (Red.), *Measurement of stress, trauma, and adaptation* (pp. 386-387). Lutherville, MD: Sidran Press.
- Rietveld, M., Hilhorst, N., & van Dijk, B. (2000). *Jeugdigen in justitiële behandelinrichtingen; een analyse in het kader van de motie Duykers*. Den Haag: WODC.
- Schotte, C.K., Maes, M., Cluydts, R., e.a. (1997). Construct validity of the Beck Depressive Inventory in a depressive population. *Journal of Affective Disorders*, 46, 115-125.
- Staatscourant (2006). Persbericht ministerraad, 23 juni 2006 via <http://www.sdu.nl/cgi-bin/scgetit.pl?fname=/staatscourant/sc20060626/pers1.htm>
- Teplin, L.A., Abram, K.M., McClelland, e.a. (2002). Psychiatric disorders in youth in juvenile detention. *Archives of General Psychiatry*, 59, 12, 1133-1143.
- Ulzen, T.P., & Hamilton, H. (1998). The nature and characteristics of psychiatric comorbidity in incarcerated adolescents. *Canadian Journal of Psychiatry*, 43, 1, 57-63.
- Vanderlinden, J., van Dyck, R., Vandereycken, W., e.a. (1993). The Dissociation Questionnaire: Development and characteristics of a new self-reporting questionnaire. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 1, 21-27.
- Vreugdenhil, C. (2003). *Psychiatric disorders among incarcerated male adolescents* (proefschrift). Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Vries-Bouw, M. de, Hamerlynck, S.M.J.J., Zutt, F., e.a. (2004). Meisjes in justitiële inrichtingen: kenmerken en psychopathologie. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie*, 1, 6-17.

AUTEURS

S.M.J.J. HAMERLYNCK is onderzoeker bij de afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie, VUmc Amsterdam, en arts in opleiding tot psychiater bij de Symfora Groep Amersfoort.

L.M.C. JANSEN is biomedisch wetenschapper, senior onderzoeker bij de afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie, VUmc Amsterdam.

TH.A.H. DORELEIJERS is hoogleraar Kinder- en Jeugdpsychiatrie aan het VUmc, opleider Kinder- en Jeugdpsychiatrie aan de Bascule Amsterdam en hoogleraar Forensische Psychiatrie aan de Universiteit Leiden, faculteit Rechtsgeleerdheid.

R.R.J.M. VERMEIREN is hoogleraar/opleider Kinder- en

Jeugdpsychiatrie aan het LUMC, Leiden en hoogleraar Forensische Kinder- en Jeugdpsychiatrie aan het VUmc Amsterdam.

P.T. COHEN-KETTENIS is hoogleraar Medische Psychologie aan de afdeling Medische Psychologie en Genderproblematiek, VUmc, Amsterdam.

Correspondentieadres: S.M.J.J. Hamerlynck, onderzoeker, afdeling Kinder- en Jeugdpsychiatrie, VUmc, p/a De Bascule, Postbus 303, 1115 ZG Duivendrecht.

E-mail: s.hamerlynck@debascul.com.

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 24-6-2008.

SUMMARY

Girls detained under civil and criminal law in juvenile detention centres; psychiatric disorders, trauma and psychosocial problems – S.M.J.J. Hamerlynck, L.M.C. Jansen, Th.A.H. Doreleijers, R.R.J.M. Vermeiren, P.T. Cohen-Kettenis –

BACKGROUND As from 2008, juveniles sentenced under civil law and juveniles sentenced under criminal law can no longer be assigned to the same juvenile detention centres. The reasoning runs as follows: the centres are unlikely to provide adequate treatment for the ‘civil’ group, and the ‘criminal’ group may exert a negative influence on the ‘civil’ group. Hitherto, there has been no research into the question of whether the problems and treatment requirements of girls in the two categories call for detention in the same detention centres or in different ones.

AIM The aim of this study is to investigate differences between the two groups of girls with regard to offence history, sociodemographic characteristics, contact with the social services, psychiatric disorders and trauma.

METHOD Investigation of a representative sample of 211 female minors in three juvenile detention centres using standard instruments.

RESULTS 82% of the girls were detained under civil law, 18% under criminal law. There were strong similarities between the groups. However, the ‘criminal’ group more often had a violent history of delinquency and a non-Dutch background, whereas the ‘civil’ group more often had a background of residential placements, oppositional-defiant disorder, suicidality and self-harm.

CONCLUSIONS Girls detained under civil and under criminal law differed in characteristics such as criminal record, but there were striking similarities in the girls’ behavioural problems and psychiatric disorders. It is argued that assignment to a particular type of detention centre should depend on treatment requirements rather than on measures imposed by civil or criminal law.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 51(2009)2, 87-96]

KEY WORDS detention, girls, juvenile detention centres, psychiatric disorders